

QO‘QON XONLIGI SIYOSIY HAYOTIDA QIPCHOQLARNING O‘RNI

Egamnazarov Sardor

Farg‘ona viloyati Rishton tumani 1-IDUM tarix fani o‘qituvchisi

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada Qo‘qon xonligining siyosiy hayotida qipchoq qabilalarining tutgan o‘rni tarixiy manbalar asosida tahlil qilinadi. XVIII–XIX asrlarda Qo‘qon xonligi Markaziy Osiyoning muhim siyosiy markazlaridan biri bo‘lib, uning davlat boshqaruvi tizimida turli qabila guruhleri muhim rol o‘ynagan. Qipchoqlar ana shunday ijtimoiy-siyosiy kuchlardan biri sifatida xonlik siyosiy va harbiy hayotida faol ishtirok etgan. Maqolada qipchoq zodagonlarining davlat boshqaruvidagi roli, ularning harbiy tuzilmadagi mavqei hamda siyosiy jarayonlarga ta’siri ilmiy jihatdan yoritiladi. Tadqiqot natijalari qipchoqlar Qo‘qon xonligi siyosiy tizimining muhim tarkibiy qismi bo‘lganligini ko‘rsatadi.*

***Abstract:** This article analyzes the role of the Kipchak tribes in the political life of the Kokand Khanate. During the eighteenth and nineteenth centuries, the Kokand Khanate was one of the important political centers of Central Asia. Various tribal groups played an important role in the administration of the state. Among them, the Kipchaks were one of the influential socio-political forces that actively participated in the political and military life of the khanate. The article examines the role of Kipchak officials in governance, their influence on political processes, and their place in the military structure.*

***Kalit so‘zlar:** Qo‘qon xonligi, qipchoqlar, siyosiy tarix, davlat boshqaruvi, qabila aristokratiyasi, Markaziy Osiyo.*

Kirish

XVIII–XIX asrlarda Markaziy Osiyo hududida shakllangan siyosiy davlatlar orasida Qo‘qon xonligi muhim o‘rin tutgan. Ushbu davlatning siyosiy hayoti turli ijtimoiy guruhlar va qabila birliklari o‘rtasidagi munosabatlar orqali shakllangan.

Qipchoq qabilalari xonlik siyosiy tizimida alohida o‘rin egallab, davlat boshqaruvi va harbiy tuzilmalarda muhim rol o‘ynagan.

Tarixiy manbalarda qipchoqlar xonlikning siyosiy tayanchi sifatida tilga olinadi. Ular ko‘pincha saroy amaldorlari, harbiy boshliqlar va viloyat hokimlari sifatida faoliyat yuritgan. Shu sababli qipchoqlar Qo‘qon xonligi siyosiy hayotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi [1].

Adabiyotlar tahlili

Qo‘qon xonligi tarixini o‘rganishda mahalliy va xorijiy tarixchilar muhim ilmiy tadqiqotlar olib borgan. H. Bobobekov o‘z tadqiqotlarida xonlik siyosiy tizimi va ijtimoiy tuzilishini keng yoritib bergan [2]. B. Ahmedov va A. Ziyo asarlarida esa O‘zbekiston davlatchiligi tarixining turli bosqichlari, jumladan Qo‘qon xonligi davri tahlil qilingan [3].

Shuningdek, V. Bartold va boshqa xorijiy tadqiqotchilar Markaziy Osiyo tarixini o‘rganishda qipchoq qabilalarining siyosiy va harbiy faoliyati haqida muhim ma’lumotlar keltirganlar [4].

Asosiy qism

Qipchoqlarning davlat boshqaruvidagi roli

Qo‘qon xonligi siyosiy tizimida qipchoqlar muhim ijtimoiy guruh sifatida shakllangan. Ular saroy amaldorlari, harbiy boshliqlar va viloyat hokimlari sifatida faoliyat yuritgan. Qipchoq zodagonlari davlat siyosatini shakllantirish jarayonida faol ishtirok etgan [5].

Xonlik saroyida qipchoq amaldorlarining ta’siri kuchli bo‘lgan. Ba’zi davrlarda ular siyosiy qarorlar qabul qilish jarayoniga bevosita ta’sir ko‘rsatgan.

Harbiy sohadagi o‘rni

Qipchoqlar Qo‘qon xonligi harbiy kuchining muhim qismi bo‘lgan. Ular jangovar tajribasi va harbiy mahorati bilan ajralib turgan. Shu sababli xonlar ko‘pincha qipchoq lashkarboshilariga tayanib siyosiy hokimiyatni mustahkamlashga harakat qilganlar [6].

Harbiy yurishlarda qipchoq sardorlari muhim rol o'ynagan. Bu esa ularning davlat ichidagi siyosiy mavqeini yanada mustahkamlashga xizmat qilgan.

Siyosiy ziddiyatlar

XIX asrga kelib qipchoq zodagonlarining siyosiy ta'siri kuchaygan. Biroq bu jarayon ayrim hollarda ichki siyosiy ziddiyatlarni ham keltirib chiqargan. Qipchoq amaldorlari o'rtasidagi siyosiy raqobat davlat boshqaruvida muayyan beqarorlikni yuzaga keltirgan [7].

Shunga qaramay, qipchoqlar Qo'qon xonligi siyosiy tizimining muhim tayanchi bo'lib qolgan.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qipchoqlar Qo'qon xonligi siyosiy hayotida muhim o'rin egallagan. Ular davlat boshqaruvi, harbiy tuzilma va siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etgan. Qipchoq aristokratiyasi xonlik siyosatiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan.

Biroq qipchoq zodagonlari o'rtasidagi siyosiy raqobat ayrim davrlarda davlat barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatgan. Shunga qaramay, qipchoqlar Qo'qon xonligi tarixida muhim siyosiy kuch sifatida namoyon bo'lgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ziyo A. **O'zbekiston davlatchiligi tarixi.** Toshkent.
2. Bobobekov H. **Qo'qon xonligi tarixi.** Toshkent.
3. Ahmedov B. **O'zbekiston xalqlari tarixi.**
4. Bartold V. **Turkiston mo'g'ullar istilosi davrida.**
5. Vohidov Sh. **Qo'qon xonligi siyosiy tarixi.**
6. Soucek S. **A History of Inner Asia.**
7. Bregel Y. **An Historical Atlas of Central Asia.**
8. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
9. Ziyayev H. **O'zbekiston tarixidan lavhalar.**
10. Xudoyorov M. **Qo'qon xonligi tarixiga oid tadqiqotlar.**